

Dans je mee de kolo, de oro, de drmes...

Kroatië, Servië, Slovenië, Bosnië Herzegovina, Macedonië, Montenegro... de namen klinken ons zo vertrouwd in de oren. Een tijdje terug kwamen ze bijna dagelijks in het nieuws, alleen was het geen goed nieuws. De oorlog woedde er in alle hevigheid en het voormalig Joegoslavië, letterlijk Zuid-Slavië, viel uit elkaar. Nu proberen de verschillende onafhankelijk geworden staten hun evenwicht te vinden en zelfstandig hun weg te zoeken in het Europa van nu.

Intussen bleven wij een klein stukje bezig met hun cultuur want wij dansten "Joegoslavische" dansen. Wanneer we het woord nu uitspreken is het eigenlijk verkeerd gekozen, of beter gezegd te weinig genuanceerd, want het Joegoslavië van voor 1990 bestaat niet meer.

Voor ons is het echter niet altijd zo duidelijk: is het nu een dans uit Servië, Kroatië of Bosnië...? Wat vroeger voor ons minder belangrijk was, maakt nu de nationaliteit uit van de dans. Of moeten we dit niet overdrijven. De dansen zelf zijn immers niet veranderd. Vroeger waren er in de verschillende deelrepublieken ook duidelijke stijlverschillen. Alleen wisten we het niet altijd, of we vonden het niet zo belangrijk en besteedden er minder aandacht aan, of... Daarbij komt dat de huidige landsgrenzen evenmin een sluitende aanduiding geven van etnische groepen en hun cultuur.

De nieuwe cd "Born of love", met de beste dansen van Ivon & Ciga Despotovic en de daarbij horende cursus in april dit jaar te Dworp leken ons een goede gelegenheid om het voormalig Joegoslavië onder de loep te nemen.

De verschillende republieken en hun beknopte geschiedenis.

Slovenië

Slovenië, onafhankelijk sinds 1991 en zo ook erkend sinds 1992, ligt in het noorden van het voormalig Joegoslavië. In het noorden grenst het aan Italië en Oostenrijk; aan de zuidgrens ligt Kroatië. De bevolking, waarvan 90,5% van Sloveense afkomst is, spreekt Sloveens en gebruikt Latijnse lettertekens. De Slovenen die zich in de 6de eeuw in dit gebied vestigden, hebben in hun geschiedenis een grote invloed gekend van het Habsburgse rijk dat vanaf de 13de eeuw (1282) de scepter zwaaide en dit is blijven doen tot na de eerste wereldoorlog, wat niet altijd met dank aanvaard werd. De houten alpenwoningen, klederdrachten, volksdanses en liederen hebben dan ook een nauwe verwantschap met Oostenrijk, Zwitserland, Beieren of Noord-Italië.

Kroatië

Kroatië grenst aan de Adriatische Zee en Hongarije. In de Adriatische Zee vind je heel wat eilanden terug. Deze zijn een verderzetting van de Dinarische Alpen, wiens toppen boven de zeespiegel komen. Er zouden 725 eilanden zijn waarvan 66 bewoond. De bekendste eilanden zijn Krk, Hvar en Korcula. Kroatië verklaarde zich onafhankelijk in december 1990 maar een bittere oorlog werd daarna nog verder uitgevochten. Zagreb is de hoofdstad.

Het Kroatisch wordt in Latijnse lettertekens geschreven. Het is nauw verwant met het Servisch. Als we in de geschiedenis teruggaan weten we dat de Kroaten rond 850 een staat gevestigd hebben die een grote bloei kende in de 10de eeuw onder koning Tomislav. Nadien kwam de kroon in Hongaarse handen (1102). Kroatië ontsnapte echter ook niet aan de veroveringsdrang van de Osmaanse Turken en kwam dus in Turkse handen in de

16de en het begin van de 17de eeuw. In 1699 kwam Kroatië (met Hongarije) bij Oostenrijk; in 1779 werd het administratief bij Hongarije gevoegd. Van daaruit groeide in de 19de eeuw de strijd naar onafhankelijkheid.

De kuststreek (Dalmatië) bleef in Venetiaanse handen, wat het reeds was sinds 1409. Men treft er nog vele Romeinse bouwwerken aan en heel wat gebouwen in Dubrovnik deden denken aan Venetië. De eilanden voor de kust kenden ook een sterke Italiaanse invloed wat te merken is aan hun volksmuziek en klederdracht. De verdediging van hun gebied tegen de Turken wordt nog steeds gevierd in een aantal tradities en feesten zoals het ruiterspel in Sinj op 15 augustus of de moreskendans op het eiland Korcula.

Bosnië Herzegovina

In het midden van het voormalige Joegoslavië vind je Bosnië Herzegovina, onafhankelijk sinds maart 1992, met als hoofdstad Sarajevo. Deze onafhankelijkheid betekende geen onmiddellijke vrede, verre van. Het vredesakkoord van Dayton (14.12.'95) verdeelt de republiek in twee aparte entiteiten (een Servische Republiek en een Bosnisch-Kroatische Republiek) met een centrale regering die een beperkte macht kent. Het land wordt begrensd door Kroatië en de Federale Republiek Joegoslavië.

In Bosnië Herzegovina is de Turkse invloed het grootst geweest. De Bogomilenadel, een ketterse sekte, en een groot deel van de bevolking bekeerden zich tot de islam. *Ze spraken en spreken Servokroatisch. De vele moskeeën, de oosterse metalen* vrouwensieraden en de wijde Turkse pofbroeken zijn een blijvende herinnering aan deze periode.

Federale Republiek Joegoslavië

De federale republiek Joegoslavië omvat Servië en Montenegro.

Politiek en kwantitatief zijn de Serven altijd het belangrijkste volk geweest in voormalig Joegoslavië. Kort na de Slavische invasie van de Balkan vormden de Serven een eigen rijk dat ze succesvol verdedigden tegen de Bulgaarse en Byzantijnse aanvallen en dat ze gaandeweg ook uitbreidden. Tegen de Turkse overmacht waren ook zij echter niet opgewassen. Na vele opstanden verkregen ze hun vrijheid terug in de vorige eeuwen breidden hun staat uit met andere Joegoslavische volkeren. Turkse invloed vind je echter ook bij hen terug, zeker als je naar de fraaie vaak met gouddraad bestikte klederdrachten kijkt, waarin Byzantijnse en Turkse elementen zijn verwerkt.

Een poging tot stabiliteit komt er door de oprichting in 1918 van het "Koninkrijk van de Serven, Kroaten en Slovenen", waarbij de Serven tegen de zin van de anderen de overmacht hadden. In 1929 verandert de naam in "Koninkrijk Joegoslavië". Na de tweede wereldoorlog, waar ook etnische conflicten werden uitgevochten, ontstond de republiek Joegoslavië met Tito (een Kroaat) als leider. De republiek was een federatie van zes deelrepublieken. Tito probeerde de verschillende nationalistische problemen weer op de voorgrond met de oorlogen vanaf 1990 als gevolg. Bij het uit elkaar vallen van Joegoslavië in 1990 speelden de Serven een grote rol in de verschillende oorlogen die gevoerd werden. Op 27 april 1992 kwamen Servië en Montenegro overeen om samen een nieuwe federale republiek Joegoslavië te vormen wat inherent een onafhankelijkheid van de andere gebieden inhield. Dit nieuwe Joegoslavië werd echter niet zomaar onmiddellijk erkend door de internationale gemeenschap en de Serven zetten hun oorlog met Bosnië Herzegovina en Kroatië verder.

Het duurde tot 1996 voor er een zeker -zij het wankel- evenwicht in de regio tot stand kwam. In Servië is 66% van de bevolking van etnisch Servische origine. De taal in Joegoslavië is het Servisch en wordt officieel geschreven in het Cyrillisch. Joegoslavië blijft internationaal geïsoleerd.

Het broertje in de huidige republiek is Montenegro waar 62% van de bevolking echte Montenegrijnen zijn. Ze leven in het woeste berggebied Montenegro (ook Tjernogoro of Crna Gora d.w.z. 'zwarte berg' genoemd). Vroeger leefde men in hoofdzaak van wat

veeteelt, jacht en beperkte landbouw. Daar dit niet altijd voldoende leefbaar was werd het rovers bedrijf oogluikend toegelaten. In de Montenegrijnse samenleving wordt de familie net zoals in Servië belangrijk geacht maar ze zijn meer traditioneel en patriarchaal ingesteld. De man domineert in de samenleving, waar de vrouw verondersteld wordt een ondergeschikte rol te spelen.

Republiek Macedonië

Macedonië is de naam van het meest zuidelijke deel van voormalig Joegoslavië. Na zijn onafhankelijkheidsverklaring in 1991 volgde een hele politieke en economische boycot door Griekenland dat problemen maakte rond het gebruik van de naam Macedonië. Slechts in 1995 sloot Griekenland een akkoord dat voorzag in de eerbiediging van elkaars soevereiniteit. De meerderheid van de bevolking (67%) bestaat uit Macedonische Slaven. De Albanezen vormen de grootste minderheid (23%) in deze republiek en streven zelf naar een grotere erkenning en onafhankelijkheid. Het Macedonisch, verwant aan het Bulgaars, wordt door de meerderheid van de bevolking gesproken. De Albanezen spreken Albanees. Op religieus vlak belijden de Macedonische Slaven het orthodoxe geloof, de Albanezen de islam.

De Macedoniërs, die in de oudheid de Illyriërs waren, kenden vele invloeden van de Grieken, Romeinen, Byzantijnen, de Goten, de Hunnen,... allerlei Zuidslavische volkeren en ook vijf eeuwen Turkse overheersing. Al deze invloeden deden een grote verscheidenheid aan volkscultuur ontstaan. Zo verschillen de vrouwelijke klederdrachten, met een overvloed aan sieraden, van dorp tot dorp. Het orthodoxe geloof bleef onder het Turkse bewind stand houden waarvan fraaie muurschilderingen in dorpskerkjes nu nog stille getuigen zijn.

In vele Macedonische plaatsen werden in de nieuwjaartijd, tussen 7 en 19 januari, zwaarddansen uitgevoerd, begeleid door de zurna en de tapan, om zowel het vieren van de dodencultus als de terugkeer van de zon die leven geeft uit te beelden.

Globaal kan je stellen dat in het voormalig Joegoslavië een onderscheid kan gemaakt worden tussen het noorden en het zuiden. Het noorden, met Slovenië en Kroatië en Vojvodina in het noordoosten, dat eeuwenlang beïnvloed werd door het Oostenrijkse cultuurpatrimonium is overwegend katholiek en richt zich helemaal niet op de meer zuidelijke streken. Deze laatste verschillen sterk van hun noorderburen als gevolg van een verschillende geschiedkundige achtergrond. Hier vind je overwegend Cyrillisch schrift; op godsdienstig vlak belijden de bewoners het oosters-orthodoxe geloof of de islam. Ook muziek, kleding en architectuur hebben een duidelijk andere stempel. Het kan niet anders dan dat we in de dans ook een grote variëteit zien optreden.

Dansen in het voormalig Joegoslavië

De oudste dansen zijn kring- of rijdansen. Een sterk gemeenschapsbesef is hierbij belangrijk, waarbij de danser nauw verbonden is met de anderen en de hele groep in een zelfde richting beweegt. Ze vinden hun oorsprong in de branies uit de middeleeuwen. De opstelling is in het noorden en het westen meestal gesloten. In het zuiden en het oosten zien we een open opstelling. Deze dansen worden kolo's genoemd, in Macedonië oro's. De startrichting waarin men danst is meestal naar rechts. Naar links vertrekken zou meer voorkomen bij dansen in katholieke gemeenschappen. Vroeger werden de kolo's strikt gescheiden gedanst: een aparte mannen- en vrouwenkring. Dit evolueerde dan van een gemengde kring waar eerst de mannen stonden en daarna de vrouwen aansloten naar een echte gemengde kring. Wanneer de dansers opgesteld staan in korte rijtjes spreekt men niet van kolo's, wel van lessa (d.i. een staaf). Men staat dan kort bij elkaar met gekruiste handen (joegohouding) of heeft elkaar bij de riempjes vast. Naast de kolo's bestaan ook de zakli-dansen. Dit zijn kringdansen van oude oorsprong die gekenmerkt worden door poortjesfiguren.

Van recentere datum, nl. de 19de eeuw zijn de parendraaidansen. Ze vinden hun oorsprong bij de valser (3/4 maat) en de polka (2/4 maat). De bezetting door de

Osmaanse Turken zorgde ervoor dat enkel in het noorden deze dansvorm kon ontwikkelen. De gebieden onder hun regime kenden deze danstraditie niet.

Waar in West-Europa de dans- en muziekfrase meestal gelijk lopen, is dit in de Balkanlanden en dus ook in voormalig Joegoslavië geen must. Een dansfrase kan 8 maten beslaan terwijl de muziek kan variëren tussen 5, 7 of 9 maten. Maat en ritme zijn belangrijker dan de structuur van de melodie.

Wanneer werd er gedanst?

Heel wat dansen kwamen aan bod ter gelegenheid van feestdagen die al of niet religieus waren. Daarnaast brachten ook de belangrijke momenten in een mensenleven gelegenheid tot dansen. We denken dan aan geboorte, huwelijk of overlijden. Ook de sedenka's, de werkbijeenkomsten die je in verschillende Balkanlanden vindt, bieden de kans om te dansen.

Dansen kunnen ook onderverdeeld worden in verschillende typen zoals de dierdansen waarbij bv. de bewegingen van een beer worden geïmiteerd of de arbeidsdansen die een ambacht uitbeelden. Vruchtbaarheidsdansen vormen een onderdeel bij verschillende feestelijkheden zoals St-Lazarus, dodole, koleda, enz... Daarnaast zijn er nog wapendansen, maskerdansen en medicijndansen.

Enkele feestelijkheden met hun rituelen bekijken we van dichterbij. Het zal al snel duidelijk zijn dat er veel verwantschap bestaat met tradities in andere Balkanlanden zoals Bulgarije.

St-Lazarus: Sveti Lazar wordt gevierd acht dagen voor Pasen, dus de zaterdag voor de christelijke Palmzondag. Groepjes meisjes trekken dan van huis tot huis door het dorp om de lente aan te kondigen. Zij wensen een goede vruchtbaarheid voor gewas en vee. Eén van hen, gekleed in mannenkleden, is Lazarus; een andere met een sluier is Lazarica. Ze zingen traditionele liederen en springen, huppelen in het rond.

Dodole: in droge periodes tussen 6 mei (Djurdevdan) en 40 dagen na Pasen (Spasovdan) werden dodoleliederen gezongen. Men geloofde dat deze rituele liederen en dansen hielpen om regen te verkrijgen. Ook nu zijn het jonge meisjes die het dorp rondtrekken en bij elk huis halt houden. De belangrijkste dodola was gekleed in boombladeren. Na de rituele reiniging en het ontvangen van geschenken trekken ze naar het volgende huis. In Servië kwamen deze dansen veel voor.

Kolede: in de kerstperiode trekken groepjes gemaskerde mannen, de koledari, van huis tot huis. Er wordt gezongen om de dorpsbewoners gezondheid, vruchtbaarheid en overvloed toe te wensen.

Rusalii: rond de kerstdagen en begin januari voert men Rusalii-dansen uit. Het gaat om een zwaarddans die de verderzetting is van de vroegere zwaard- en wapendansen. Deze dans wordt door kleine groepjes mannen uitgevoerd waarbij men met een gekromde houten sabel in de rechterhand in verschillende richtingen zwaait. Op deze symbolische wijze wil men voor ieders huis de ziekten en kwade geesten verdrijven.

Moreskendans: deze wordt elk jaar op 29 juli op het eiland Korcula opgevoerd en herinnert aan de strijd tegen de Turken. Koning Moro en zijn krijgers, in het zwart, voeren strijd tegen de witte koning Moerat en zijn rood uitgedoste strijders. De inzet is het bezit van een meisje, dat de stad Korcula symboliseert. Het hoeft geen betoog dat koning Moerat het pleit altijd wint.

Het huwelijk: ook bij de huwelijksceremonie werd traditioneel veel gedanst. Ook nu nog duren de feestelijkheden in meer landelijke gebieden verschillende dagen. Bij het

optoien van de bruid in haar ouderlijk huis dansen en zingen haar vriendinnen. Ook op de trouwdag zelf wordt er gedanst. In Macedonië leidt de schoonmoeder de dans Svekrovine oro waarbij de bruid, bruidegom en de andere gasten haar in deze volgorde volgen. Zij leidt de bruid over haar erf dat nu ook haar domein wordt. Typisch is eveneens de dans van de bruid: Nevestinsko oro. De bruid danst, gevolgd door haar vriendinnen en andere jonge meisjes, in een langzaam tempo, van hoog op de teen afrollend naar de platte voet. Op die manier wil ze haar lichamelijk en psychisch evenwicht tonen.

Op het einde van het feest danst men in Macedonië en Servië de Sareno. Hierbij is de vader van de bruidegom de leider. Gedurende de ganze dans wisselen bruid en bruidegom geleidelijk van plaats met de andere familieleden totdat ze uiteindelijk naast elkaar eindigen en symbolisch met elkaar verbonden zijn. Hierna volgt een ritueel waarbij de bruid definitief afscheid neemt van haar ouders.

Eén van de weinige dansen waarbij mannen en vrouwen samen dansen is Kalac uit Kosmet. Ze vormen kleine kringetjes en houden samen met de overbuur de punten van een doek vast. De doeken kruisen elkaar in het midden waardoor een stervorm ontstaat. Later ging men ook in rijtjes dansen waarbij men elkaar vasthoudt met dit doekje.

De verschillende dansgebieden uit het voormalig Joegoslavië lopen niet gelijk met de politieke grenzen van de hogergenoemde staten. Men benoemt ze ook totaal anders.

Tijdens onze danswandeling zullen we dan ook kennis maken met de Alpine, de Dinarische, de Adriatische en de Pannonische zone, Morava en het Vardagebied.

De Alpinezone

Deze bevindt zich in het noorden en valt in grote mate samen met het grondgebied van Slovenië. De zuidgrens wordt gevormd door de rivier Kupa, een zijrivier van de Sava. Cultureel vindt dit gebied aansluiting bij de volken die in de Alpen van Italië en Oostenrijk wonen. Zoals reeds vermeld vond hier geen Turkse overheersing plaats maar wel een sterke beïnvloeding van de Oostenrijkse Habsburgers. Dit uit zich in de muziek en de klederdracht.

De orkesten met accordeon, klarinet, trompet, basgitaar en drum hebben vaak dezelfde samenstelling als deze van de bovenburen; wat overigens geen afbreuk doet aan de vrolijke feestelijke muziek die ze brengen. De Slovenen blijken zeer muzikaal te zijn. Reeds in de zesde eeuw vermeldde Griekse en Romeinse bronnen hun volkslied. Sedert de middeleeuwen volgde het Sloveense muziekleven dezelfde wegen als West-Europa. Het kon zich echter niet altijd in gelijke mate ontwikkelen wegens ongunstige verhoudingen waarbij veel musici en zangers naar het buitenland trokken. De oudste dansen hier zijn de 'zakli'-danses (zie hoger). De parendraaidansen zijn recenter en vormen talloze variaties op de valser en de polka. Deze dansvorm overheerst in het dansprogramma. Er bestaan ook dansen met klapfiguren op de boven- en de onderbenen. Bij het dansen draaien de partners snel en krachtig met de zon en ze verplaatsen zich in dansrichting. Partnerwisseling kan. De begeleiding van de dansen is instrumentaal, slechts zelden vocaal.

In Ljubljana is het Sloveense Folklore Instituut na de tweede wereldoorlog erg actief bezig geweest om alles rond folklore (muziek, dans, klederdracht,...) te verzamelen.

De Dinarische zone

Het grootste dansgebied qua oppervlakte vinden we hier terug. De noordelijke grens wordt gevormd door de Sava en Kupa; de oostelijke door de rivieren Drina en Um. Delen van Kroatië en heel Bosnië Herzegovina en Montenegro vinden we hier terug. Dit gebied dankt haar naam aan het Dinarische Alpengebergte dat hier doorheen loopt. De Turken heersten hier bijna vijf eeuwen en lieten hun sporen na in o.a. de bouwstijl met smalle, kronkelende straatjes en minaretten en in de klederdracht. Uit angst dat het nationaal gevoel versterkt zou worden door de dans werd door de Turken een verbod op

dansen ingesteld. Daarom vinden we hier dan ook de 'stille' dans of 'stomme' kolo. De dans werd uitgevoerd zonder instrumentale of vocale begeleiding. Het getrappel van de voeten, het gerinkel van de sporen en de sieraden geven het ritme weer. De strenge bezetting van de Turken hield echter, in tegenstelling tot wat zij meenden, de traditionele dans levend net zoals in Bulgarije gebeurde. Vele oude dansen vind je dan ook in deze streek terug.

Kenmerkend aan de dansen is dat bij vele de vorm bestaat uit zes tellen, wat verwijst naar de oude branie simple. De opstelling van de kring kan open of gesloten zijn maar is altijd klein. Er wordt veel gedanst zonder begeleiding van muziekinstrumenten. Karakteristiek zijn de hoge, krachtige sprongen die in een kleine dansruimte kunnen worden uitgevoerd.

De Adriatische zone

Zoals de naam het zegt vinden we deze zone terug in het westen en omvat het de kuststrook langs de Adriatische zee van Istrië tot Albanië. Ook de eilanden horen hierbij. Het is een karstlandschap met onderaardse rivieren en vruchtbare dalen. De Venetiaanse macht die hier een lange tijd aan het bewind was, heeft op zijn beurt een erfenis nagelaten in de vorm van de Romaanse bouwstijl die je er terugvindt, het mediterrane karakter van de steden waar de huizen gegroepeerd staan rond een dorpsplein, in de meerstemmige zang van de mannen, die nauw verwant is aan de Italiaanse belcanto. De klederdracht en de volksmuziek op de eilanden getuigen eveneens van Italiaanse beïnvloeding. Tot deze zone behoort ook het eiland Korcula waar elk jaar het hoger genoemde moreskafeest plaats vindt.

Wat zijn de danskarakteristieken in deze streek?

We vinden er veel paardansen waarbij de mannenrij tegenover de vrouwenrij opgesteld staat. Vaak vormt men hierbij kleine groepjes. De partners dansen tegenover elkaar of! naar elkaar toe waarbij een plaatswisseling volgt. Kringdansen starten vaak naar links (met de zon). Kenmerkend zijn de scherpe beenbewegingen en energieke draaiingen van elk paar afzonderlijk. De begeleiding gebeurt hoofdzakelijk instrumentaal; er wordt weinig gezongen. Een typische dans voor de omgeving van Dubrovnik en Boka Kotorska is de paardans Undzjo. De dansleider roept hierbij de dansfiguren af en doorspekt dit met allerlei grapjes.

De Pannonische zone

Deze zone vinden we terug in het noord- en middenoosten van voormalig Joegoslavië. Het omvat delen van Kroatië en Servië (Vojvodina) en ligt ten oosten van Zagreb. In het zuiden vormt de rivier Sava de grens. Het is een overwegend vlak gebied met veel landbouw.

Waar komt deze naam vandaan? Hij verwijst naar eeuwen terug, naar Pannonia, de Romeinse naam voor dit gebied dat een toenmalige Romeinse provincie was en zich uitstreekte tot in Hongarije.

De oudste dansen in deze zone zijn deze in kringopstelling. Meest populair zijn de drmes, een kringdans waarin korte, krachtige op- en neergaande trillbewegingen typisch zijn.

De meeste dansmuziek kent een tweedelige maatsoort waarbij de ritmische structuur verschillende vormen kan aannemen. De dansen worden uitgevoerd in gesloten kringen, dicht bij elkaar, vaak onder begeleiding van enkel zang. Orkesten bestaande uit verschillende tamburica's (soort luit) kunnen zorgen voor de instrumentale begeleiding. De dansrichting is verschillend in het oosten en westen van deze zone: het oostelijk deel vertrekt naar rechts, het westelijk naar links.

Enkele dansen uit deze streek zijn Taraban, Sucacko kolo,... In deze streek vond men veel 'poskocice's': korte, twee-regelige verzen die actuele gebeurtenissen in het dorp verhaalden.

Morava

Morava, genoemd naar de rivier die in dit gebied stroomt, ligt ten oosten van de Dinarische zone. Het grenst aan Banat in Roemenië, Shopluk in Bulgarije en in het zuiden aan Macedonië. Dit brengt met zich mee dat de dansstijl in de grensgebieden kenmerken gemeen hebben met de Banat en Shopluk. Globaal is er in deze zone een verschil tussen stads- en dorpsdansen. Waar stadsdansen langzaam en waardig worden uitgevoerd, zien we in de dorpsdansen een levendiger en meer verscheiden passen patroon. Hieruit blijkt het dynamisch karakter van de Serven. De meest voorkomende dansvorm is de open kringdans (kolo) die met de handen laag (in V-houding) in dansrichting, dus naar rechts, vertrekt. Meestal bestaat de dans uit twee delen met een symmetrische opbouw waarbij de beweging naar rechts groter wordt uitgevoerd dan naar links. De meeste muziek is regelmatig, in 2/4 of 4/4 maat. De dansstijl is actief en licht, met een vering vanuit de knieën waarbij het bovenlichaam rechtop wordt gehouden. Snelle kruispassen komen vaak voor. In deze streek komen dans- en muziekfrase meestal overeen.

De instrumentale begeleiding kan bestaan uit fluitorkesten (fruia d.i. een kleine blokfluit en duduk d.i. een eenvoudige kernspeelfluit met 6 vingergaten, zeer verspreid bij de Vlaska), 'calgi'-orkesten (viool, klarinet, accordeon en tamburica) of koperblaasorkesten. Enkele dansen binnen ons programma zijn: Cacak, Ersko kolo, Sestorka, U sest, Poskok, Ajde lepa maro, Savila sa bela losa,...

In het Morava gebied wonen naast de Serven nog vele minderheden die ook hun eigen danscultuur kennen. In het noorden vinden we Hongaren en hun dansstijl. In het oosten leven de Vlasken wiens dansstijl gekenmerkt wordt door krachtige stampen en schouderbewegingen. In het zuiden ligt Vranje waar oriëntaalse dansen o.a. heupdansen werden overgenomen van Turkse families. In Kosovo leven voornamelijk Albanezen met hun dansen waar het accent ligt op improvisatie binnen een bepaald passenpatroon.

Mannen en vrouwen dansen er meestal gescheiden. Je vindt er ook een aantal dansen die bepaalde handelingen uitbeelden zoals wassen of het bakken van het brood.

In het hele gebied - en dat geldt ook voor de andere streken - vind je zigeunerdanses.

De Vardarzone

Deze laatste meest zuidelijke streek dankt haar naam aan de rivier Vardar die hier ontspringt. Dit gebied grenst in het westen aan de Dinarische zone en Albanië, in het oosten aan Pirin in Bulgarije en in het zuiden aan Griekenland. De streek alt ongeveer samen met de grenzen van Macedonië en is zo door ons beter gekend. Het is een streek die in het verleden veel handelswegen kende en dus een direct contact had met Griekenland. Invloeden van de Griekse, Romeinse, Byzantijnse en Osmaanse culturen zijn dan ook onvermijdelijk aanwezig.

Op dansvlak zien we veel dansen met een ongelijke maatsoort, waarbij de dansfrase niet parallel loopt met de muziek-frase. De kringen zijn meestal open en bewegen hoofdzakelijk naar rechts. Mannen en vrouwen dansten voor de tweede wereldoorlog altijd gescheiden. Intussen danst men in één kring, maar vaak nog eerst alle mannen gevolgd door de vrouwen. De mannen voeren hun bewegingen veel explicieter en krachtiger uit dan de vrouwen. De dansstijl van de vrouwen is ingetogen, soms met heupbewegingen wat de Turkse invloed verraadt. Bij de mannen zien we ook sprongen die hoog of laag uitgevoerd worden. De dansen kunnen zeer langzaam of juist zeer snel zijn. Veel dansen beginnen met een 'veer' in plaats van een stap. In Oost-Macedonië zien we in de dansen veel hop-stap-stappassen en driepasjes voorkomen.

Klederdrachten

Naast volksdans en volksmuziek was ook de klederdracht een uiting van zijn eigenheid. Zoals in andere landen kende men ook hier een grote verscheidenheid.

Tot in het midden van de 19de eeuw was het de normale dagelijkse kleding. Na tal van industriële ontwikkelingen en het meer openstellen van de grenzen, ook de dorpsgrenzen, waarbij mobiliteit en communicatie anders gingen verlopen, verdween ook hier gaandeweg het volkskostuum met zelfgemaakte stoffen en eigen verhaal. Het wordt nu nog enkel gebruikt op festivals en heeft zijn maatschappelijke betekenis volledig verloren. Uiteraard was het ook zo dat bij dit volkskostuum de verschillende bezetter zijn stempel drukte.

De Alpine zone en delen van de Pannonische zone laten in hun klederdracht een West- en Midden-Europese invloed zien. Zo wordt de taille erg benadrukt, zoals in de Renaissance bij ons het geval was. Je vindt er veel uitbundige versieringen met bloemenmotieven. De klederdracht in Montenegro is heldhaftig maar tegelijkertijd praktisch voor een strijder in een bergachtige omgeving.

Morava kent een grote verscheidenheid aan kostuums. Meest karakteristiek voor de Serven is hun lange tuniek, een fel geborduurde jak met vlechtwerk afgezet en een lange geplooid en geplisseerde schortrok. De mannenbroeken hebben het model van een rijbroek. En niet te vergeten droeg men aan de voeten de opanken, net zoals in Macedonië, met omgekrulde punten. De met gouddraad bestikte vrouwen-vestjes en de oosterse versieringen verraden een Turkse invloed.

In Macedonië besteedde men veel aandacht aan de klederdracht waarbij de vrouw vaak het familiebezit letterlijk droeg in de vorm van sieraden en munten. Ook het rijke borduurwerk maakte de kleding erg zwaar.

In de Adriatische zone was de Italiaanse invloed merkbaar door het gebruik van andere stoffen, zoals brokaat en zijde, die men in de kleding verwerkte.

Het voormalige Joegoslavië en dus ook de huidige staten herbergen een schat aan folklore. Rest er ons niets dan ermee kennis te maken en op te gaan in hun danswereld.

Bronnen:

- Folklore heritage in Jugoslavia. N.Ritig Viltis, vol 27, nr 4 - The dance in Yugoslavia, Zelig Yampolski, Viltis
- Cursus Joegoslavië, G.J. van Ammerkate voor Fontys
- Algemene Muziekencyclopedie, Dr. Robijns en Miep Zijlstra, De Haan, Haarlem 1981
- Volken en stammen, Zuid-Europa en de Balkan, Dr. Herman Wouters, Amsterdam Boek 1977 - Encarta 98, Encyclopedie Winkler Prins

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.